

*Устинова І.П.*

*Національний авіаційний університет, доцент кафедри конституційного та адміністративного права, кандидат юридичних наук*

## **ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ**

Питання фінансового правопорушення глибоко та різнобічно досліджувалося у юридичній фінансовій літературі протягом тривалого часу. Специфіка поняття передбачає дослідження цього питання і юристами теоретиками, і фінансистами, і цивілістами, і тими, хто займається кримінальним та адміністративним правом. Але погляд саме фінансистів на це питання є важливим теоретичним внеском в наукові розробки інституту правопорушення. З огляду права, правопорушення є проявом сваволі, нехтуванням тих правил, які схвалені і встановлені державою для підтримання соціального порядку та забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян (Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність: теоретичний аналіз: монографія. — О.: Юридична література, 2008. — с.138). З соціального погляду, правопорушення завжди є вчинком, який завдає шкоди інтересам окремих громадян або суспільству. Тому держава має протидіяти цьому. У сучасній науковій літературі не існує єдиного визначення поняття «правопорушення», наслідком чого є різне розуміння його сутності як в загальнотеоретичних, так і в галузевих дослідженнях. Формулювання науково — обґрунтованого визначення «правопорушення», його законодавче закріплення і реалізація в правозастосовній діяльності набуває сьогодні особливої актуальності. Тривалий час поняття «правопорушення» розглядалось лише як юридичний факт. Одне з перших визначень правопорушення дали С. Г. Котляревський та Б. Л. Назаров. На їх думку, правопорушення — це юридичний факт, що являє собою винне протиправне діяння деліктоздатної особи. (Котляревський Г. С. Проблемы общей теории права / Г. С. Котляревский, Б. Л. Назаров. — М.: Юрид. лит., 1973. — 322 с.)

А. А. Иванов називає правопорушення антиподом правомірного поведіння і визначає його як суспільно-небезпечне, протиправне, винне діяння людини, що завдає шкоди особистості, власності, державі або суспільству в цілому (Иванов А. А. Правонарушение и юридическая ответственность. Теория и законодательная практика: учеб. пособие для вузов. — М.: ЮНИТИ — ДАНА: Закон и право, 2004. — 322 с.)

Оскільки правопорушення може бути як суспільно шкідливим (адміністративне правопорушення), так і суспільно небезпечним (злочин), вважається за доцільне доповнити наведене вище визначення, виклавши його у наступному вигляді: правопорушення — це суспільно шкідливе або суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність), протиправне, винне діяння деліктоздатного суб'єкта (фізичної чи юридичної особи), яка зазіхає на інтереси особистості, держави і суспільства загалом, що охороняються законом і за яке встановлена юридична відповідальність (Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність: теоретичний аналіз: монографія. — О.: Юридична література, 2008. — с. 145).

Необхідність виділення фінансового правопорушення як самостійної підстави для застосування заходів фінансової відповідальності пов'язана, перш за все, з наявністю осо-

бливої правової галузі – фінансового права. У галузі фінансового права інститут примусу представлений у комплексі нормативних актів, регулюючих порядок здійснення фінансової діяльності. Так в п. 1.5.3 Інструкції про порядок проведення ревізій і перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні, затвердженої наказом Головного контрольно-ревізійного управління України від 03.10.1997 р. № 121. При використанні такого підходу здійснення фінансового правопорушення констатували у разі порушення фінансово-правових норм (Фінансове право: Навч. посібник [для студ. вищ. навч. закладів] / [Л. К. Воронова, Н. П. Кучерявенко, Н. Ю. Пришва та ін.]; – К.: Правова єдність, 2009. – с. 114). У Бюджетному кодексі України, законодавець сформулював поняття бюджетного правопорушення – недотримання учасником бюджетного процесу встановленого цим кодексом та іншими нормативно-правовими актами порядку складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету (ст. 16). Існують різні визначення поняття фінансового правопорушення – дія або бездіяльність на підконтрольних об'єктах, наслідком яких стало невиконання фінансово-правових норм; дія або бездіяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання всіх форм власності, об'єднань громадян, посадових осіб, громадян України та іноземних громадян, наслідком яких стало невиконання фінансово-правових норм, дія або бездіяльність урядових органів, Укрзалізниці, Держспецтрансслужби, підконтрольних установ, їх посадових осіб, наслідком яких стало невиконання фінансово-правових норм. Здебільшого, зрозуміло що це визначення протиправної поведінки у галузі фінансової діяльності, а не фінансового правопорушення, тому що не встановлюють правових підстав для настання фінансової відповідальності для суб'єктів правопорушення. Крім того, наведені визначення хоча і закріплюють дві форми поведіння суб'єктів (дія або бездіяльність), але ж не встановлюють ознаки винності діяння. Тому питання обов'язковості наявності вини у складі фінансового правопорушення вже тривалий час є предметом дискусії серед науковців у галузі фінансового права. Протиправність фінансового правопорушення виражається в порушенні учасниками фінансових відносин норм фінансового законодавства. Правопорушенням, яке містить ознаки фінансового, вважається тільки те діяння, яке передбачено фінансовим законодавством. Юридичним наслідком вчинення діяння, що містить ознаки фінансового правопорушення, є застосування заходів фінансово-правової відповідальності. Незважаючи на неоднозначність законодавчого закріплення поняття фінансового правопорушення, науковці одностайно відстоюють позицію щодо самостійності цієї правової категорії як підстави фінансово-правової відповідальності. Але, виділяють фінансове правопорушення у структурі протиправних діянь. Самостійність фінансових правопорушень визначається і в адміністративному праві теж. Відмежовуючи їх відсфери адміністративних правопорушень, не зважаючи на положення п. 22 ст. 92 Конституції України, фінансові правопорушення в теорії та практиці виділяються і у сферу адміністративних деліктів (Лисенко В. Фінансові санкції і Конституція України // Право України, 1998 – № 12. – С. 7.).

Отже, ми маємо достатнє наукове обґрунтування необхідності існування такої правової категорії як фінансове правопорушення, а законодавче виділення фінансового правопорушення в самостійний вид матиме важливе значення для підтвердження самостійності всього інституту фінансово-правової відповідальності.